

Bij het boek van Herman van Goethem:
"1942. Het jaar van de stilte"
Analyse en kritiek – **Deel 2**

Maar ook de regering in Londen is schuldig, zegt Van Goethem

"De regering sprak zich niet duidelijk uit over de bestuurlijke collaboratie in bezet België, ze liet begaan en dat gedoogbeleid had concrete gevolgen onder meer wat de Jodenvervolging betreft" (blz. 311). De auteur gebruikt de titel *"collectieve verantwoordelijkheid"* (blz. 303).

"Het lijkt erop dat sommige prominenten in bezet België nog meer dan de regering-Pierlot in Londen rekening bleven houden met een compromisvrede. "Zo kon het in 1940-1942 grondig fout lopen in bezet België" (blz. 310). *"Indien de regering vroeger tegen de bestuurlijke collaboratie had gereageerd, dan zouden vele ambtenaren zich veel behoedzamer hebben gedragen en zich veel eerder schrap hebben gezet. De Jodenvervolgingen zouden minder vlot zijn verlopen, de arrestaties en razzia's zouden minder succesvol zijn geweest, en uiteindelijk zouden meer Joden de Holocaust hebben overleefd"* (blz. 310).

Wetenschappelijk gezien zijn voorspellingen over het verleden onverstandig, het zijn speculaties¹. Verder kom ik terug op besluiten van de Belgische regering in Londen die de Joden hadden kunnen beschermen.

Wel is zeker dat vele duizenden Joden en werkweigeraars gered zijn door

¹ De Militärverwaltung, de Sipo-SD en Berlijn wisten perfect hoe om te gaan met weerspanningen. Die werden afgezet en vervangen door welwillenden; of ze werden aangehouden, gemarteld, gedeporteerd of gefusilleerd. Onderpastoor Thielen van de Sint-Jacobskerk in Antwerpen wordt ter dood veroordeeld omdat hij als protest de jodenster op zijn soutane heeft gedragen. Van Goethem vermeldt de aanhouding reeds in juni 1940 van de anti-nazi Joseph De Hasque, van de uitgeverij De Vlijt (Gazet Van Antwerpen); hij sterft in het concentratiekamp Sachsenhausen. Van Goethem laat Wilfrid Depret getuigen dat hij in het concentratiekamp 23 politieagenten uit Deurne herkende; ze zijn allen omgekomen (blz. 53). In 1940 weigerden de secretarissen-generaal tweemaal adreslijsten van Joden op te stellen; daarop gaf de bezetter deze opdracht aan de gemeentebesturen, en maakte niet-registratie strafbaar (Gerard-Libois). Op 24 juli 1941 komt er een richtlijn van het Militair bestuur dat alle bevelen, zelfs als ze strijdig zijn met de Belgische wetgeving, moeten worden uitgevoerd. Ook had het militair bestuur 8 van de 9 provinciegouverneurs vervangen door meer gewillige figuren, idem met burgemeesters, en op 7 maart 41 benoemt de bezetter 5 nieuwe secretarissen-generaal. Tegelijk ontslaat de bezetter tienduizend ambtenaren en bedienden van de Belgische overheden. In 1942 weerlegt vrederechter Hanson de bevoegdheid van de secretarissen-generaal om wetten uit te vaardigen; het jaar daarop wordt hij gedeporteerd en keert niet terug (HVG, voetnoot 94). Na de eerste Jodenrazzia's wordt het Antwerps politiekorps als onbetrouwbaar ervaren, en gaan de Duitsers zelf de aanhoudingen verrichten geholpen door vrijwilligers en Vlaamse SS-ers (blz 234 en 243).

verzetsorganisaties, geheim agenten en gewone burgers² die ze hielpen onderduiken, naar een veilig land overbrachten, en deportatietreinen saboteerden.

Cruciaal was de verspreiding van informatie over het lot dat de gedeporteerden tegemoet gingen. De auteur schrijft in voetnoot 475 dat *“de regering in Londen over de Jodenvervolgning niet goed was ingelicht. In sept 1942 kwamen berichten door van “talrijke gevallen van deportatie”. Zelfs in Antwerpen: “Weet hoofdcommissaris De Potter wat verwacht wordt van zijn politie? De Duitsers hebben hem waarschijnlijk nog geen precisering gegeven. Waarom zouden ze dat gedaan hebben?”* (Herman Van Goethem, 2006).

Wel verspreide de clandestiene pers (*Het Vrije Woord*, dec 1941) een waarschuwing gericht aan de Joden dat de Duitsers hen zullen deporteren en vernietigen; zoek nu een onderduikadres. Maar, zegt Herman Van Goethem op blz. 71, dat waren *“onheilsprofeten”*, en *“roependen in de woestijn”* – een toch vreemde formulering.

Hij had ook *Het Vrije Woord* van augustus 1942 kunnen citeren. Het sluikblad is nu heel expliciet, het weet *“sedert enkele dagen”* welke horror voor de joden is aangebroken:

*“de NAZI-BARBAREN zijn ook in ons land ertoe overgegaan hun plan tot stelselmatige vernietiging der Joden ten uitvoer te brengen ...het derde STADIUM van het uitvoerings-plan TOT ALGEHEELE UITROEIING hunner Joodsche slachtoffers, die DE NAZIS zonder aarzeling trachten te verwezenlijken. DEZE GEWETENLOOZE SCHURKEN gaan daarbij zonder eenige scrupules te werk..Behalve DE VERKOCHTEN, al die viezeriken van V.N.V., REX, “DEVLAG”, enz., die nog geen 1% van ons volk vertegenwoordigen, is er in ons land NIEMAND dien de allernieuwste MISDAAD der NAZI-BARBAREN jegens hun weerlooze Joodsche slachtoffers niet met afgrijzen vervulde”*³.

Maar de afgevaardigde van de Joodse organisaties die op 23 aug 1942 het Nationaal Komiteit van het Onafhankelijkheidsfront toespreekt, zegt niets over een uitroeingsplan van de nazi's. Wel vraagt aan alle bij het O.F. aangesloten organisaties effectieve steun voor de Joden die het Duitse bevel negeren (*“slechts 40% geven gehoor aan het deportatiebevel”*), *“evenals aan hun familie en vooral aan de kinderen. Het probleem van het logement stelt zich bijzonder scherp”*⁴.

Merk op dat een week eerder, op 15 aug 1942, de Sicherheitspolizei bevel heeft gegeven aan de Antwerpse politie dat ze om 20u30 moet klaar staan in de 5e, 6e en 7e wijken (voor een Jodenrazzia; maar dat zegt ze er niet bij).

In bezet België kwam er pas in mei 1943 volledige informatie over de *“Endlösung”* dankzij het verslag van verzetsman Victor Martin⁵. In opdracht van het Comité pour la défense des Juifs (CDJ) van het Onafhankelijkheidsfront-F.I.-Brussel, reisde hij in febr 1943 door nazi-Duitsland en Polen tot aan de prikkeldraad in Auschwitz. Uit gesprekken ter plaatse verneemt hij de massale vernietiging in het crematorium van de aangevoerde gevangenen. Terug in Brussel licht hij het CDJ in, waarna een grote onderduikoperatie start vooral van Joodse kinderen (mei 1943)⁶. De minister van Justitie in Londen, Antoine Delfosse, besluit dankzij het rapport-Martin financiële steun te geven aan het CDJ. Volgens

² Zoals het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn en vele katholieke religieuzen. Zie Anne Roekens.

³ Volledige tekst te lezen op <https://warpress.cegesoma.be/en/node/45508>

⁴ <https://warpress.cegesoma.be/nl/node/41945>

⁵ In nov 1942 was er in Washington een rapport uit Duitse bron van Stephen Wise, en in Londen een getuigenis van een ontsnapte Poolse verzetsstrijder.

⁶ <https://www.demorgen.be/nieuws/deze-belg-reisde-vrijwillig-naar-auschwitz~b2ab6bd5/>
Zie ook Bernard Crouck, *“Victor Martin, un résistant sorti de l’oubli”*, Brussel, Éditions Les Éperonniers, 1995. Bibliotheek UCL en KB.

Anne Roekens ("Gewillig België") ontsnappen in België 42.000 Joden aan deportatie, 28.000 zijn weggevoerd⁷.

Overwoog de Belgische regering in Londen tot eind 1942 een compromis met Berlijn?

Prof. Van Goethem verdedigt die stelling ook op bedekte wijze, bvb.: *"2 juni 1942: Volstaan de (Britse) bombardementen om de Duitsers aan de onderhandelingstafel te krijgen? Stel u voor dat er morgenvroeg vrede komt en de Duitsers zich uit België terugtrekken. Zal België in de onderhandelingen dan niet vragen..."*, enz. (blz. 119). *"De vier in Londen staan wel in het kamp van de geallieerden. Zo lijkt het tenminste. Het is dan wel de vraag of zij wel zo zeker zijn van de keuze die ze hebben gemaakt"* (blz. 138). *"De grote ommakeer vanaf november 1942 toen alles anders werd"* (blz. 229). *"Wat indien in het Reich een opstand zou zijn uitgebroken en, bijvoorbeeld, het Duitse leger de macht zou hebben gegrepen en de nazi's zou hebben uitgeschakeld?"* (blz. 307). *Komt er vrede in 1942? De vraag ligt op aller lippen (...) hoe waarschijnlijker een onderhandelde oplossing wordt. (...) Koning Leopold III is er een vurige voorstander van"* (blz. 31).

Welke bewijzen voert de auteur aan voor zijn bewering over de regering in Londen? Het dagboek van Joseph Goebbels, Hitlers propagandaminister, waaruit de auteur citeert (*"eind 1941 vroeg Churchill 'bijna dagelijks' om een gesprek"*)⁸. acht ik geen betrouwbare bron voor de plannen van de Britse regering.

Prof. Van Goethem citeert ook uit het oorlogsdagboek van minister August De Schryver: *"ik ben steeds voorstander geweest van een verstandig compromis, en ben dat nog"* (blz. 305). Nu was De Schryver wel minister, maar hij zat in Vichy-Frankrijk onder controle van een nazi-gezind bewind. Is hij dan representatief voor de Belgische regering in Londen, zoals de auteur beweert op blz. 305 ? Idem voor de andere ministers die vastzaten in Frankrijk.

Volgens Van Goethem wijst ook de verklaring van Verenigde Naties in Washington, op 1 jan 1942, *"impliciet"* naar een compromisvrede (tegen het "hitlerisme" in plaats van tegen Duitsland)(blz. 37). In bezet België meent Max Gevers, beurshandelaar, af te leiden uit een toespraak van Anthony Eden in 1941, dat de Britten willen onderhandelen nadat de nazi's aan de kant geschoven zijn (blz. 22).

"In 1942 is alles wankel en onzeker. Het is een jaar van stilstaan en wachten, een jaar van stilte (de titel van het boek). *Staatsmannen en diplomaten kijken de kat uit de boom"* (blz. 307). Misschien dacht men er zo over in de kringen van collaborateurs?

Maar de zogenaamde "stilte" is niet alleen in strijd met alle feiten (zie Deel 1 en hierboven), maar ook een belediging voor de miljoenen die sedert de machtsgreep van Hitler hun leven wagen om de democratie en de vrijheid te verdedigen.

⁷ Anne Roekens, "Gewillig België", 2011.

⁸ Herman Van Goethem in DS https://www.standaard.be/cnt/dmf20190512_04393385

Huldemonument aan gedeporteerde leraars en leerlingen, in het Koninklijk Atheneum Berchem-Antwerpen. Kunstenaar is R. Cornelissen.

De centrale stelling van het boek, die in meerdere hoofdstukken aan bod komt, kunnen we als volgt samenvatten.

Op 4 dec en 17 dec 1942 heeft de Belgische regering-Pierlot in Londen haar beleid gewijzigd (*"Grote ommekeer"*, blz. 11; 229; *"volte-face"*, *"drastische koerswijziging"*, blz. 291-292), o.m. door een reorganisatie van het Belgisch Leger, en door een wijziging per besluitwet van artikel 118bis, en een nieuw artikel 121bis, die zware straffen opleggen aan collaborateurs (de *"repressiewetten"* - aanhalingstekens van de auteur⁹).

Voorafgaand aan die koerswijziging overwoog de regering-Pierlot een vrede door een compromis met Duitsland, volgens Herman Van Goethem. De auteur hecht groot belang aan het rondschriven op 6 dec 1940 van minister Spaak (BZ) aan alle Belgische diplomaten. Spaak geeft volgens de auteur *"heel vage instructies"* (blz. 296; 305-6).

Wat vindt prof. Van Goethem *"zeer vaag"* in de tekst van Spaak? Misschien dat deze schrijft: *"10. Zonder juridisch geallieerd te zijn aan Groot-Brittannië (onderlijning van FR), is België intiem geassocieerd met de strijd die Groot-Brittannië voert. België verschaft haar alle hulp waartoe het in staat is, in het vooruitzicht van de finale overwinning"*. Inderdaad bestond geen officieel verdrag tussen België en Groot-Brittannië. Maar in dezelfde brief van Spaak staat ook: *"8. De staat van oorlog bestaat nog steeds tussen België en Duitsland. Elke Belg moet de gevolgtrekkingen maken van deze toestand"*. *"12. De ordewoorden van de regering zijn: alle mogelijke hulp aan Groot-Brittannië in het vooruitzicht van de gemeenschappelijke overwinning. Voor een onafhankelijk België. Voor een vrije koning"*¹⁰. Kan het duidelijker?

⁹ Volgens Herman Van Goethem zijn deze *'repressiewetten'* strijdig met de Haagse conventie van 1907. Ze zijn nog steeds van kracht (blz. 314). HVG schrijft elders: *"Le gouvernement Pierlot à Londres remplaça le mot "méchamment" (willens) par "sciemment" ("wetens") (art. 3 de l'arrêté-loi du 17.9.1942)"*. Voetnoot 90 in: Herman Van Goethem, *"La convention de La Haye, la collaboration administrative en Belgique et la persécution des Juifs à Anvers, 1940-1942"*. Cahiers d'Histoire contemporaine – Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis 2006, p. 117-197.

¹⁰ Gérard-Libois, L' An 40, blz. 260; Spaak, *"Combats inachevés"* 1, blz. 141, Ned. vertaling van FR. Spaak schreef de tekst blijkbaar reeds op 22 nov.

Behalve langs de radio, werd de tekst in bezet België verspreid door de clandestiene pers.

Minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak

Maar volgens prof Van Goethem (blz. 306) is die tekst *“onzorgvuldig gelezen”*, en brengt Spaak op 23 febr 1943 aan zijn eigen tekst van 1940 een fundamentele wijziging aan. Uit die wijziging citeert de professor helaas maar enkele woorden, en dat maakt die interpretatie erg geforceerd.

De stelling van Herman Van Goethem wordt overtuigend weerlegd in volgende zinnen: *“De regering-Pierlot engageerde België voluit in het geallieerde kamp. Op 1 jan. 1942 ondertekende minister van Buitenlandse Zaken Spaak in Washington de Belgische toetreding tot het Atlantisch Pact. Hij ging ook de verbintenis aan geen afzonderlijke vrede met Duitsland te sluiten (...) Spaak stak de sterke gerichtheid op het Verenigd Koninkrijk niet onder stoelen of banken”*¹¹. Deze zinnen komen uit een vorig boek van Herman Van Goethem zelf. Let op de datum: op de eerste dag van het zogenaamde “Jaar van de stilte”! Hoe kan een wetenschapper zichzelf zo tegenspreken?

Wel nieuw waren in 1943 de Duitse nederlagen van El-Alamein en Stalingrad, en de geallieerde landing in Noord-Afrika. Volgens de visie van de auteur zijn die nederlagen de verklaring waarom de regering in Londen en de overheden in België eind 1942 overliepen naar het geallieerde kamp. Doorheen zijn boek wordt die stelling op vele bladzijden herhaald.

Hoorde bezet België niet veel van de regering in Londen?

“Minister Spaak spreekt op de BBC de Belgen toe: dit is het begin van “une ère nouvelle”, een nieuwe periode. Eerder heeft de regering-Pierlot nog niet veel van zich laten horen. Komt daar eindelijk verandering in?” (blz. 272, 10 nov 1942).

Is de formulering van de auteur correct dat *“de regering-Pierlot nog niet veel van zich heeft laten horen”* ?

Na de regeringsmededeling van 6 december 1940 kwam Spaak nog regelmatig op antenne, o.m. op 10 mei en juni 1941, en in de loop van 1942. Prof Van Goethem zelf vermeldt dat Spaak op 16 aug *“fulmineert tegen de secretarissen-generaal”* (blz. 184).

¹¹ Velaers & Van Goethem, “Leopold III. De koning, het land, de oorlog”, 2001, blz. 385.

Reeds op 23 juni 1940 lanceerde minister van Volksgezondheid Jaspar, die als eerste in Londen was aangekomen, op de BBC een oproep aan de Belgische militairen om de strijd voort te zetten aan de zijde van de Engelsen, en om zich bij Groot-Brittannië te voegen.

Op 3 oktober 1940 verklaren op de radio ministers Gutt en de Vleeschauwer (minister van Koloniën: Belgisch Congo) dat zij de wettige regering vertegenwoordigen¹². De Union Minière du Katanga levert reeds een eerste lading mineralen (uranium?) aan de Amerikanen, die daarvoor cash betalen; Congo werd ter beschikking gesteld van de Geallieerden.

Op 10 jan 1941 publiceert de regering een besluitwet die een Duitse verordening over het bezit van goederen strijdig verklaart met de Belgische Grondwet en met internationale verdragen. Iedereen die vrijwillig meewerkt aan onwettige maatregelen van de vijand, zal worden gestraft (Anne Roekens). Dit maakt inbeslagname van Joodse eigendommen strafbaar, ofschoon dit niet specifiek vermeld wordt.

Eén van de argumenten tegen burgemeester Delwaide die prof Van Goethem zelf naar voren brengt, is een verwittiging door Radio-België in Londen (over de onwettigheid van de oprichting van Groot-Antwerpen); het is advocaat Paul Baelde die aan Delwaide hier meermaals over schrijft, midden 1941¹³.

In nov 1941 en april 1942 – dit is voor, en tijdens “het jaar van de stilte” - publiceert Minister Pierlot twee artikels waarin hij specifiek het anti-Joodse beleid van de Duitsers veroordeelt; volgens de Grondwet mag geen onderscheid gemaakt worden tussen Joden en andere Belgen. Antisemitisme is een vorm van collaboratie. Enkel de overwinning van de geallieerden zal een einde maken aan dit onrecht^{14, 15}.

Op 16 nov 1941 roept Minister Pierlot alle medeburgers op om geen metalen (lood, nikkel, koper) te leveren aan de Duitsers, zoals *“het bezettingsleger op hypocriete en bedrieglijke wijze tracht te bekomen. Betaal liever; u krijgt het geld terug zodra de oorlog beëindigd is”*. Deze tekst wordt gepubliceerd in de sluikpers, die ook in detail documenteert hoe de Brusselse burgemeesters en de secretarissen-generaal eerst geweigerd hebben het Duitse bevel uit te voeren; maar dan bezwijken, *“contraints et forcés”*¹⁶.

In okt 1942 publiceert het sluikblad *La Belgique Nouvelle* het verzoek van de regering in Londen *“eraan te herinneren dat wie ook gelijk welke hulp zou bieden, directe of indirecte, aan de uitvoering van de Duitse ordonnances over de opeising en deportatie van Belgische burgers, zou vallen onder de toepassing van het Strafwetboek, en zou veroordeeld worden tot de meest strenge straffen. We voegen eraan toe dat het de plicht is van eenieder de bedreigde werknemers te beschermen met alle mogelijke middelen: aanwerving, verbergen van werklozen, enz.”*¹⁷. Opnieuw weerlegt dit de bewering van prof. Van Goethem hierboven. Helaas beschermde deze boodschap uit Londen enkel de Joden die nog niet waren opgepakt (de razzia's hadden al plaatsgegrepen), en bovendien hadden veel Joden niet de Belgische nationaliteit.

Maar behalve de vier ministers in functie konden de Belgen ook talrijke oud-ministers, parlementsleden en vakbondsleiders beluisteren op radio Londen. Sedert

¹² Gérard-Libois & Gotovitch, “L’ An 40”.

¹³ Herman Van Goethem 2006, Cahiers, blz. 148, op. cit.

¹⁴ Anne Roekens, “Gewillig België”. De teksten van Pierlot verschenen in The Jewish Bulletin, maar werden door de collaborerende pers en overheden in bezet België niet verspreid.

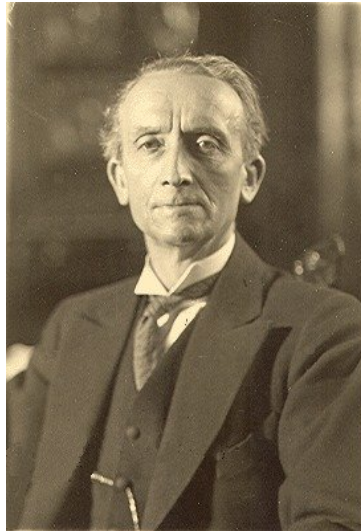
¹⁵ Pierlot had in 1939 een positieve rol gespeeld na de ontschepping in Antwerpen van de “Jodenboot” Saint-Louis en de verdeling van de vluchtelingen over vier landen:

<https://ojs.ugent.be/broodenrozen/article/view/2784/2755>

¹⁶ “La Légion Noire”, 8 dec 1941, <https://warpress.cegesoma.be/en/node/42227>

¹⁷ <https://warpress.cegesoma.be/en/node/40413> blz 2.

september 1940 zijn er de dagelijkse en tweetalige uitzendingen voor bezet België. Camille Huysmans weerlegt het manifest van Hendrik De Man, die hij een “nazistisch personage” noemt (9 okt.). Vanaf 24 nov zal Louis de Brouckère, oud-voorzitter van de Internationale, minstens 43 radiotoespraken houden. Huysmans herdenkt de dood van koning Albert (febr. 1941). Vanaf 19 maart starten de “maandagmorgenpraatjes voor arbeiders” van Jef Rens. Op 1 mei 1941 opnieuw Huysmans. Op 21 en 22 mei wordt Rerum Novarum begroet door mensen van het christelijk syndicaat. Tegen de Unie van Hand-en Geestesarbeiders opgericht door de bezetter, fulmineert Jef Rens (26 jan 1942).

Camille Huysmans

Op 29 december 1942 houdt Isabelle Blum een vurig pleidooi waarmee de bevolking van bezet België wordt opgeroepen om Joodse levens te redden (Anne Roekens).

De eerste vakbondsman die langs de BBC een oproep deed, reeds op 5 juli 1940, was Omer Becu, van de Transportarbeidersbond BTB, tevens voorzitter van de Internationale Unie van officieren van de koopvaardijvloot, om hun schepen naar Britse havens te loodsen¹⁸.

In bezet België weet men ook dat president Roosevelt herkozen is (juli 1940). In een redevoering schandvlekt hij het nazi-regime, en belooft militaire steun aan Engeland en andere volken die voor hun democratie en vrijheden de strijd hebben opgenomen. Ook de Nederlandse Koningin Wilhelmina houdt een radiorede vanuit Londen: *‘de huidige oorlog is een strijd van het kwade tegen het goede’*¹⁹.

Het ontbrak bezet België dus niet aan informatie vanuit Londen, anti-nazi-standpunten en oproepen.

Wie kan het tegendeel beweren? Dat is vrij eenvoudig: nazi-sympathisanten luisterden niet naar Radio-Londen, en geloofden de sluikpers niet. Hiertoe behoorden ook de familie/grootouders van de auteur, die hij beschrijft in interviews en meermaals in zijn boek (blz. 141-2; 169-70; 192-3 en 274-6)²⁰. Luisteren naar Londen was trouwens door de bezetter

¹⁸ José Gotovitch, Herman Balthazar, “Camille Huysmans documenten. Deel 8. De Belgische socialist in Londen”, 1981.

¹⁹ Schuyten en Peeters, “Oorlogsdagboek”, 1944. “14 jan 1941: iedereen weet dat Engeland den oorlog zal winnen”.

²⁰ Interviews: <https://www.humo.be/humo-archief/398927/herman-van-goethem-schild-vrienden-is-een-kleine-groep-maar-een-beweging-hoeft-niet-veel-volk-te-hebben-om-grote-schade-aan-te-richten>
https://www.standaard.be/cnt/dmf20190215_04179239 .

verboden. Ook stonden de katholieke Vlamingen principieel wantrouwig tegenover de socialisten en liberalen in Londen; de steun van Churchill en Spaak aan de Sovjet-Unie na de inval door Hitler, versterkte dit gevoel; dat deed ook de welwillende houding van de paus van Rome jegens Hitler. Dit werd uitgebuit door de dagelijkse propaganda van de bezetter en zijn sympathisanten langs de officiële pers en film, door de verheerlijking van de Führer en de Nieuwe Orde, en tegen de “volksvreemde Joden” en “de lafaards die hun volk in de steek gelaten hadden”. De clandestiene pers ging daar tegenin, op gevaar van deportatie en terechtstelling.

Wie krijgt minder aandacht in dit boek?

Op blz. 288 verneemt de lezer dat op 4 december 1942 *de Antwerpse SS-Untersturmführer August Schollen om komt bij een aanslag. Sinds september 1942 heeft hij mede leiding gegeven aan de Vlaamse SS bij haar jacht op de joden*”. Die Vlaamse SS-ers zien we inderdaad optreden op meerdere plaatsen in het boek. Maar wie ze precies waren is niet het onderwerp van dit werk. Lieven Saerens heeft er onderzoek over gedaan²¹. De *SS-STORMBAN-Antwerpen* is een onderdeel van de Algemene SS-Vlaanderen. Er zijn ook Vlaamse leden van de SIPO-SD; van de Waffen-SS; en de Volksverwering. Reeds op 14 april 1941 organiseerden ze de Antwerpse ‘pogrom’: een 200 à 400-tal Vlaamse SS’ers en leden van Volksverwering en de Zwarte Brigade (VNV) staken twee synagogen en het huis van een rabbijn in brand.

August Schollen

We kopiëren hier niet de lange beschrijvingen die Saerens heeft verzameld. Prof. Van Goethem is beknopt over de rol van deze Jodenjagers van eigen bodem (“*De Vlaamse SS-terreur ’s nachts in de 6e wijk*”, blz. 112), en nog bondiger over hun identiteit, en welke straffen ze (niet) kregen na de oorlog. Zij waren “*verstrikt in de oorlogsterminologie van Volk en Staat*” (blz. 170). Maar de fascistenvan eigen bodem verminderden hun moordpartijen niet naarmate de Duitse nederlaag dichterbij kwam, integendeel. Verklikkingen, deportaties

²¹ http://www.cegesoma.be/docs/media/chtp_beg/chtp_15/chtp15_022_Saerens.pdf, 2005.

en moorden bereikten een hoogtepunt in de zomer van 1944.²² Zij maakten allesbehalve een “volte-face”, zoals Van Goethem beweert over de regering en overheden (zie foto).

De SS-Stormban Antwerpen in volle parade tijdens de zomer van 1944, luttele weken voor de bevrijding. Vooraan met gestrekte arm stormbanleider Jozef Bachot. Links van hem Stormleider Lode Janssens. (Foto Auditoraat-generaal).

Bron : http://www.cegesoma.be/docs/media/chtp_beg/chtp_15/chtp15_022_Saerens.pdf

Tot besluit

De stelling van de auteur dat de Belgische regering in Londen meer Joden had kunnen redden, is speculatief.

Over de rol van de Joodse Raad (Vereniging der Joden in België), opgericht door de nazipolitie op 25 nov 1941, zegt de auteur: *“De JR steunt de deportatie. Dat tart alle verbeelding. Zoiets kan alleen onder zware druk zijn gebeurd”* (blz 158).

Zeker is echter dat tienduizenden Joden, antifascisten en weigeraars van de Duitse verplichte arbeidsdienst gered zijn door de weerstandsorganisaties, de clandestiene pers, en gewone burgers en religieuzen. Over deze heldendaden handelt dit boek niet.

De stelling in het boek dat de Belgische regering in Londen, alsook de overgrote meerderheid van de bevolking in bezet België, tot eind 1942 hun houding afstemden op een overwinning van Duitsland of op een zogenaamde compromisvrede, wordt weerlegd door

²² Zoals de moord op stafhouder Louis Braffort van de Brussels balie, door een commando van Rexisten, in augustus 1944. Zelfs na het vertrek van de Duitse bewakers pleegden Vlaamse SS'ers de moord op 22 vrijgelaten politieke gevangenen, in Leopoldsborg, op 6 sept 1944.

het beleid van de Londenaren, en door de anti-nazidaden in vele vormen, van een deel van de bevolking. Prof Van Goethem zelf heeft, in een vorig boek, het omgekeerde gezegd van zijn huidige bewering over de regering-Pierlot. Dat de regering-Pierlot “weinig van zich liet horen” wordt eveneens door de feiten tegengesproken.

Hoe groot de rol was van de Vlaamse SS'ers; van de verklikkers van Joden, van de aangevers van werkweigeraars en verzetslui en antifascisten; en de rol van andere collaborateurs, is niet het onderwerp van dit boek. Ze deden hetzelfde als burgemeester Delwaide, meent de auteur op blz. 193.

Deze visie op de geschiedenis en de morele beoordeling door de auteur roept vragen op. Is er een verband met de nadruk waarmee de auteur zelf zijn uitgebreide familiale historiek aanreikt in meerdere hoofdstukken? Zijn grootvader werd ter dood veroordeeld voor verklikking en hulp aan de vijand. Als jongeling leerde Herman Van Goethem van zijn vader dat de veroordeelde collaborateurs “*idealisten*” waren (blz. 169). Zijn eerste bekroonde studie droeg hij op “*Aan mijn grootvader, Vlaams idealist*”.

Door de beeldvorming dat Belgische overheden, inbegrepen de ministers in Londen, verantwoordelijk zijn voor de misdaden van de nazi's en hun handlangers, ontstaat meer begrip voor collaborateurs. Herman Van Goethem zelf treft voor alle duidelijkheid geen schuld. Maar dat zijn boek versierd is met tweehonderd foto's van gedeporteerde Joden, hun adres, en het verhaal van hun heroïsme en marteldood, kan men verstaan als een vorm van boetedoening of “*Wiedergutmachung*” in naam van zijn familie.

Met dank aan meerdere kenners voor hun commentaar op dit artikel.

Frank Roels

Em. professor U.Gent